विप्रयुक्तश्च तैर्भूतैः पुनर्यात्यपरां गतिम्। सर्व्वभूतसमायुक्तः प्राप्नुते जीव एव हि। ततोऽस्य कर्म पश्यन्ति शुभं वा यदि वाऽशुभम्। देवताः पञ्चभूतस्था किं भूयः श्रोतुमिच्छसि। युधिष्ठिर उवाच। त्वगस्थिमांसमुत्सृज्य तैश्च भूतैर्व्विवर्जितः। जीवः स भगवन्! कस्थः सुखदुःखे समश्नुते। बृहस्पतिरुवाच। जीवः कर्म्मसमायुक्तः शीघ्रं रेतस्त्वमागतः। स्त्रीणां पुष्पं समासाद्य सूते कालेन भारत!। यमस्य पुरुषैः क्लेशं यमस्य पुरुषैर्व्वधम्। दुःखं संसारचक्रञ्च नरः क्लेशञ्च विन्दति। इह लोके च स प्राणी जन्मप्रभृति पार्थिव!। स्वकृतं कर्म्म वै भुङ्क्ते धर्मस्य फलमाश्रितः। यदि धर्म्मं यथाशक्ति जन्मप्रभृति सेवते। ततः स पुरुषो भूत्वा सेवते नित्यदा सुखम्। अथान्तरा तु धर्म्मस्याप्यधर्म्ममुपसेवते। सुखस्यानन्तरं दुःखं स जीवोऽप्यधिगच्छति। अधर्म्मेण समायुक्तो यमस्य विषयं गतः। महद्दुःखं समासाद्य तिर्य्यग्योनौ प्रजायते। कर्म्मणा येन येनेह यस्यां योनौ प्रजायते। जीवो मोहसमायुक्तस्तन्मे निगदतः शृणु। यदेतदुच्यते शास्त्रे सेतिहासे च छन्दसि। इह स्थानानि पुण्यानि देवतुल्यानि भूपते!। तिर्य्यग्योन्यतिरिक्तानि गतिमन्ति च सर्व्वशः। यमस्य सदने दिव्ये ब्रह्मलोकसमे गुणैः"।

इतःपरं कर्मविपाकोऽभिहितः तत्र अधर्मशब्दे १२१,१२३ पृष्ठे "कर्मभिर्नियतैर्बद्ध" इत्यारभ्य "धर्मे कुरु मनःसदा" इत्यन्तं वाक्यं हरिवंशवाक्यत्वेन प्रमादात् लिखितम्। तच्च भा०अनु०१११अ०स्थं बोध्यम्। एवमधर्मशब्दे पृ०१२३ पृष्ठादौ मिता० दर्शितवाक्यादपि कर्मविपाकभेदोऽवधेयः।

भुक्तावशिष्टकर्मणां विपाकस्तु शातातपेन दर्शितो यथा "प्रायश्चित्तविहीनानां महापातकिनां नृणाम्। नरकान्ते भवेज्जन्म चिह्नाङ्कितशरीरिणाम्। प्रतिजन्म भवेत्तेषां चिह्नं तत्पापसूचितम्। प्रायश्चित्ते कृते याति पश्चात्तापवतां पुनः। महापातकजं चिह्नं सप्तजन्मनि जायते। उपपापोद्भवं पञ्च त्रीणि पापसमुद्भवम्। दुष्कर्म्मजा नृणां रोगा यान्ति चोपक्रमैः शमम्। जपैः सुरार्च्चनैर्होमैर्दानैस्तेषां शमो भवेत्। पूर्व्वजन्मकृतं पाप नरकस्य परिक्षये। बाधते व्याधिरूपेण तस्य जप्यादिभिः शमः। कुष्ठञ्च राजयक्ष्मा च प्रमेहो ग्रहणी तथा। मूत्रकृच्छ्राश्मरीकासा अतीसारभगन्दरौ। दुष्टव्रणं गण्डमाला पक्षाघातोऽक्षिनाशनम्। इत्येवमादयो रोगा महापापोद्भवाः स्मृताः। जलोदरं यकृत्प्लीहाशूलरोगव्रणानि च। श्वासाजीर्णज्वरच्छर्द्दिभ्रममोहगलग्रहाः। रक्तार्बुदविसर्पाद्या उपपापोद्भवा गदाः। दण्डापतानकश्चित्रवपुः कम्पविचर्च्चिकाः। वल्मीकपुण्डरीकाद्या रोगाः पापसमुद्भवाः। अर्शआद्या नृणां रोगा अतिपापाद्भवन्ति हि। अन्ये च बहवो रोगा जायन्ते वर्णसङ्कराः। उच्यन्ते च निदानानि प्रायश्चित्तानि वै क्रमात्। महापापेषु सर्व्वं स्यात्तदर्द्धमुपपातके। दद्यात् पापेषु षष्ठांशं कल्प्यं व्याधिबलाबलम्। अथ साधारणं तेषु गोदानादि च कथ्यते। गोदाने वत्सयुक्ता गौः सुशीला च पयस्विनी। वृषदाने शुभोऽनड्वान् शुक्लाम्बरसकाञ्चनः। निवर्त्तनानि भूदाने दश दद्याद् द्विजातये। दशहस्तेन दण्डेन त्रिंशद्दण्डं निवर्त्तनम्। दश तान्येव गोचर्म्म दत्त्वा स्वर्गे महीयते। सुवर्णशतनिष्कन्तु तदर्द्धार्द्धप्रमाणतः। अश्वदाने मृदुश्लक्ष्णमश्वं सोपस्करं दिशेत्। महिषीं माहिषे दाने दद्यात् स्वर्णायुधान्विताम्। दद्याद्गजं महादाने सुवर्णफलसंयुतम्। लक्षसंख्यार्हणं पुष्पं प्रदद्याद्देवतार्च्चने। दद्याद्द्विजसहस्राय मिष्टान्नं द्विजभोजने। रुद्रं जपेल्लक्षपुष्पैः पूजयित्वा च त्र्यम्बकम्। एकादश जपेद्रुद्रान् दशांशं गुग्गुलैर्घृतैः। हुत्वाभिषेचनं कुर्य्यान्मन्त्रैर्वरुणदैवतैः। शान्तिके गणशान्तिश्च ग्रहशान्तिकपूर्व्वकम्। धान्यदाने शुभं धान्यं खारीषष्टिमितं स्मृतम्। वस्त्रदाने पट्टवस्त्रद्वयं कर्पूरसंयुतम्, दशपञ्चाष्ट चतुर उपवेश्य द्विजान् शुभान्। विधाय वैष्णवीं पूजां सङ्कल्प्य निजकाम्यया। धेनुं दद्याद्द्विजातिभ्योदक्षिणाञ्चापि शक्तितः। अलङ्कृत्य यथाशक्ति वस्त्रालङ्करणैर्द्विजान्। याचेद्दण्डप्रणामेन प्रायश्चित्तं यथोदितम्। तेषामनुज्ञया कृत्वा प्रायश्चित्तं यथाविधि। पुनस्तान् परिपूर्णार्थानर्च्चयेद्विधिवद्द्विजान्। सन्तुष्टा ब्राह्मणा दद्युरनुज्ञां व्रतकारिणे। जपच्छिद्रं तपश्छिद्रं यच्छिद्रं यज्ञकर्म्मणि। सर्व्वं भवति निश्छिद्रं यस्य चेच्छन्ति ब्राह्मणाः। ब्राह्मणा यानि भाषन्ते मन्यन्ते तानि देवताः। सर्व्वदेवमया विप्रा न तद्वचनमन्यथा। उपवासे व्रतञ्चैव स्नानं तीर्थफलं तपः। विप्रैः सम्पादितं सर्व्वं सम्पन्नं तस्य तत्फलम्। सम्पन्नमिति यद्वाक्यं वदन्ति क्षितिदेवताः। प्रणम्य शिरसा धार्य्यमग्निष्टोमफलं लभेत्। ब्राह्मणाजङ्गमं तीर्थं निर्जलं सार्व्वकामिकम्। तेषां वाक्योदकेनैव शुद्ध्यन्ति मलिना जनाः। तेभ्योऽनुज्ञामभिप्राप्य प्रगृह्य च तथाशिषः। पूजयित्वा द्विजान् शक्त्या भुञ्जीत